

ธุรกิจศึกษาจากอดีตสู่ยุคศตวรรษที่ 21

Business Education from the Past to the 21st Century

บุณทริกา บุลภักดี

บทคัดย่อ

ธุรกิจศึกษาเป็นสาขาวิชาที่จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านธุรกิจ เพื่อเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รู้เท่าทันธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีทักษะที่จำเป็นในการทำงาน การจัดการเรียนรู้ด้านธุรกิจบรรจุเป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษามาเป็นเวลานาน ซึ่งในอดีตให้ความสำคัญกับงานอาชีพเป็นอย่างมาก โดยมีวิชาให้เลือกหลากหลาย แต่ปัจจุบันได้มีการปรับหลักสูตรแกนกลาง ความสำคัญของกลุ่มการงานและอาชีพจึงลดลง มีการลดจำนวนคาบเรียนและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจลง ส่งผลต่อการลดอัตราการจ้างครูธุรกิจ ซึ่งมีผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อหลักสูตรการผลิตครูธุรกิจในสถาบันอุดมศึกษาด้วย

ธุรกิจศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ควรปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างฉลาด มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการในโลกอนาคตได้ โดยให้ความรู้ความเข้าใจด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ เทคโนโลยี และการเป็นผู้ประกอบการ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง องค์กรธุรกิจ และชุมชน ส่วนสถาบันผลิตครูธุรกิจควรนำเทคโนโลยีและความรู้ธุรกิจสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น สร้างเครือข่ายธุรกิจศึกษาระหว่างสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ให้สังคมรู้จักและเห็นความสำคัญของธุรกิจศึกษา สร้างความตระหนักให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของรายวิชาธุรกิจในโรงเรียนและเพิ่มคาบเรียนรายวิชาอาชีพและวิชาธุรกิจให้เป็นวิชาบังคับที่นักเรียนทุกคนต้องเรียน เพื่อให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาดและให้มีทักษะในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ธุรกิจศึกษา/ ทักษะในศตวรรษที่ 21/ การผลิตครูธุรกิจ

Abstract

Business education is an academic program that educates students to be smart consumers, to keep up with the rapidly changing business world, and to have the necessary work skills. Business education is offered as part of the career subjects in high school curriculum. Career subjects were once considered important in the past with a variety

of career subjects taught in high school. However, nowadays after the adjustment of the main curriculum, the importance of career subjects has lessened. As a result, the number of lessons in business related courses, the hiring rate of business teachers, and the productions of business teachers in higher education institutions have been reduced.

Business education in the 21st century should adjust its curriculum and teaching method to emphasize producing students with the necessary and smart life skills and necessary work skills. This can be achieved by providing them with knowledge in finance, economics, business, technology and entrepreneurship, and creating a collaborating network of parents, business sectors and communities. Institutions producing business education teachers should incorporate more technology and modern business knowledge into the teaching method. They should also establish a business education network between institutions to raise awareness in society and all involved making them recognize the importance of business education. Their business education policy should increase the number of teachers in this field, increase the number of class hours in vocation classes and business education classes, and include them in the core curriculum for all students so they can become smarter consumers and can acquire the necessary skills for their future careers.

KEYWORDS: BUSINESS EDUCATION/ 21ST CENTURY SKILLS/ BUSINESS TEACHER PRODUCTION

บทนำ

โลกมนุษย์ในช่วงศตวรรษที่ 21 นับเป็นช่วงระยะเวลาที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม มีการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วเชื่อมโยงกันทั่วโลก เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตและการทำงาน ดังนั้นการศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนตามกรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (เบลล์นกา และ แบรนต์, 2556) ซึ่งการจัดการเรียนรู้เป็นการบูรณาการความรู้หลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความตระหนักเกี่ยวกับโลก (global awareness) 2) ความรู้ความเข้าใจด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (financial, economics, business and entrepreneurial literacy) 3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง (civic literacy) 4) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพ (health literacy) และ 5) ความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม (environmental literacy) ส่วนทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ ซึ่งศาสตร์ด้านธุรกิจศึกษาสามารถเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่ทำให้ทุกคนมีความรู้เบื้องต้นทางด้านธุรกิจ การเงิน การเป็นผู้ประกอบการ เพื่อเป็นผู้บริโภคที่รู้เท่าทันธุรกิจและเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบัน

บทความนี้นำเสนอถึงความเป็นมา ความสำคัญและปัญหาต่าง ๆ ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน รวมทั้งแนวทางในการจัดการเรียนรู้ทางธุรกิจหรือธุรกิจศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21

ความเป็นมาของธุรกิจศึกษา

ธุรกิจศึกษา (business education) เริ่มต้นในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศตะวันตก จากความต้องการแรงงานที่มีความรู้และทักษะในงานธุรกิจ จึงมีการก่อตั้งโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาที่เกี่ยวกับงานธุรกิจ เช่น วิชาบัญชี วิชาเลขานุการ วิชาพิมพ์ดีด เป็นต้น เพื่อฝึกฝนและเตรียมคนให้มีอาชีพทางธุรกิจ โดยในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นการจัดการเรียนรู้ทางด้านธุรกิจศึกษาในโรงเรียนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1635 โดยการจ้างครูสอนอ่าน เขียน ทำบัญชี สร้างความตระหนักให้คนเข้าใจถึงเรียนรู้เพื่ออาชีพ (Hosler, 2000 as cited in Stitt-Gohdes, 2002) ต่อมาเมื่อภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมเติบโต ธุรกิจมีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ธุรกิจศึกษาจึงเกิดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความฉลาดและเข้มแข็งในฐานะผู้บริโภคแก่ประชาชน ทำให้คนรู้จักการเลือกสินค้าและบริการ รู้จักการออมและการลงทุนที่เหมาะสม เข้าใจผลกระทบของธุรกิจที่มีต่อประชาชนและสังคม รู้เท่าทันแหล่งเหลี่ยมทางธุรกิจ สร้างความเข้าใจระบบทางการค้า การตลาด เศรษฐกิจและการเงิน กระบวนการทางธุรกิจ จึงทำให้เกิดการสอนวิชาธุรกิจในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ทั้งการสอนเพื่อเป็นงานอาชีพและเพื่อให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาดมีคุณภาพ (สมบุรณ์ แซ่เจ็ง, 2550)

ความสำคัญของการเรียนรู้ทางธุรกิจหรือธุรกิจศึกษา (Business Education)

การเรียนรู้ทางธุรกิจหรือธุรกิจศึกษา (business education) คือ การทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ความเข้าใจและทัศนคติที่จำเป็นในการเข้าสู่โลกธุรกิจ (Nanassy, Malsbary & Tonne, 1977 อ้างถึงใน จรูญศรี มาติกลโกวิท, 2538) เพราะธุรกิจเข้ามามีบทบาทกับชีวิตประจำวันของทุกคน ความรู้ด้านธุรกิจ การออมและการลงทุน การเลือกซื้อสินค้า การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดการ การตลาด ฯลฯ จึงมีความจำเป็นที่ทุกคนทุกอาชีพต้องเรียนรู้เพื่อจะเป็นผู้บริโภคที่ฉลาดรู้เท่าทันโลกธุรกิจสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังทำให้มีทักษะเพื่อการประกอบอาชีพด้วย เช่น การพิมพ์สัมผัส การสื่อสารในงานธุรกิจ เป็นต้น

ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของธุรกิจศึกษา (business education) คือ 1. การจัดการศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจ (education about business) เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและระบบธุรกิจ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.1 ให้ตระหนักถึงบทบาทตนเองกับงานอาชีพ (career awareness) 1.2 ให้ค้นพบความถนัดและความเหมาะสมของตนเองกับงานอาชีพ (career exploration) 1.3 กำหนดหรือเลือกงานอาชีพและ 1.4 เรียนรู้บทบาทงานอาชีพที่เลือก (career identification) ซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะนี้จัดไว้ในการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) โดยเป็นการศึกษาวิชาพื้นฐานทางธุรกิจ (basic business education) และ 2. การศึกษา

เพื่อธุรกิจ (education for business) คือการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพทางธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานอาชีพ (career preparation) รวมทั้งจัดไว้ในจัดการเรียนรู้อัตระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) และระดับอาชีวศึกษา ซึ่งอาจเรียกว่า การศึกษาวิชาชีพพื้นฐานทางธุรกิจ (vocational business education) (พลฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, 2529; สิริฉันท์ สิริกุล, 2540) โดยมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ

1. การให้ความรู้ทั่วไป (General Business Education) แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

1.1 การให้ความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ (basic business) คือให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจและการค้าของประเทศ และเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รู้จักเลือกใช้สินค้าและบริการ

1.2 การฝึกทักษะทางธุรกิจ (personal used skills) ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงานหรือในชีวิตประจำวันได้ เช่นพิมพ์ดีด ภาษาไทยธุรกิจ และภาษาอังกฤษธุรกิจ

2. การให้ความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพ (Vocational Objectives) คือการให้ความรู้ไปประกอบอาชีพทางด้านธุรกิจ (job training for business) ทั้งด้านการฝึกอบรมในทักษะอาชีพ (specific skills training) เช่น วิชาบัญชี การขาย การปฏิบัติงานสำนักงาน และความสามารถที่จะใช้ทักษะอาชีพในงานธุรกิจ

สรุปได้ว่าธุรกิจศึกษาจึงมีความสำคัญที่จะทำให้ทุกคนมีความรู้ทางธุรกิจเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด มีทักษะที่จำเป็นที่ใช้ในการทำงาน

การจัดหลักสูตรธุรกิจศึกษาในประเทศไทย

ประเทศไทยให้ความสำคัญในการศึกษาวิชาชีพมานาน โดยมีการประกาศโครงการศึกษาชาติ พ.ศ. 2441 เป็นฉบับแรก แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ การเล่าเรียนสามัญและการเล่าเรียนพิเศษ ซึ่งทางอาชีวศึกษาได้บรรจุการเล่าเรียนพิเศษคือการเรียนเฉพาะเพื่อให้เกิดความชำนาญ โดยมีวิชาค้าขายเป็นวิชาหนึ่ง หลังจากนั้นได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 โดยแบ่งประเภทของการศึกษาอาชีพชัดเจนขึ้นเป็นสามัญศึกษาเป็นความรู้พื้นฐานและวิสามัญศึกษาเป็นการศึกษาวิชาชีพให้เหมาะกับภูมิประเทศและจำเป็นในการประกอบอาชีพ เช่น วิชากลีกรรม หัตถกรรมและพาณิชยกรรม (เกษมสันต์ วัฒนานรงค์, 2556; อนุชัย รามวงศ์กูร, 2558) ในปีพุทธศักราช 2494 ธุรกิจศึกษาเริ่มเป็นหนึ่งในสาขาวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมโครงการปรับปรุงการศึกษาที่จังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งใช้แนวทางการจัดหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมแบบประสมในสหรัฐอเมริกา (Comprehensive High School) ที่จัดการเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการ ความสามารถ ความถนัดตามธรรมชาติและ ความสนใจของผู้เรียน โดยสอดแทรกวิชาชีพเข้าไปในหลักสูตร เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้ว ก็สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ในระดับพอควร เพราะประเทศไทยขาดกำลังคนระดับกลาง (semi-skill) หลังจากนั้นจึงมีโรงเรียนมัธยมแบบประสมต้นแบบแห่งแรกที่โรงเรียนสุนารี จังหวัดนครราชสีมา และได้มีการจัดโรงเรียนแบบนี้อีก 20 แห่ง ในโครงการ 5 ปี ช่วง พ.ศ. 2510-2514 โดยมีหลากหลาย

วิชาชีพ เช่น เกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม คหกรรม ธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งธุรกิจศึกษาเป็นหนึ่งในสาขาวิชาที่ให้เลือกเรียนมาตลอด นอกจากนี้ยังมีวิชาธุรกิจศิลป์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2503 เป็นวิชาเลือกในหมวดศิลปปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในกิจกรรมธุรกิจที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมความรู้เบื้องต้นให้ผู้บริโภคที่ดี ส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นแก่ผู้ประกอบการ อาชีพธุรกิจ และเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิชาธุรกิจขั้นสูงต่อไป และหลังจากนั้นเป็นต้นมาได้กำหนดให้เปิดสอนทุกระดับชั้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มการสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีในปัจจุบัน (นิรมล สวัสดิบุตร และคณะ, 2527; วรวิทย์ วศินสรการ, 2528)

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 มีการเปลี่ยนหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรให้มีวิชาบังคับและวิชาเลือก แบ่งเป็น 5 กลุ่มวิชา คือ (1) ภาษา (2) วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (3) สังคมศึกษา (4) พัฒนาบุคลิกภาพและ (5) การงานและอาชีพ โดยกำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการงาน (วิชาบังคับ) 4 คาบ/สัปดาห์ และวิชาอาชีพ (วิชาเลือก) ไม่เกิน 6 คาบ/สัปดาห์ สำหรับ มัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 และไม่เกิน 12 คาบ/สัปดาห์สำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิชาธุรกิจจะอยู่ในส่วนของวิชาอาชีพ (วิชาเลือก) ที่แบ่งเป็น 5 หมวด คือ หมวดเกษตรกรรม หมวดช่างอุตสาหกรรม หมวดคหกรรม หมวดธุรกิจ และหมวดนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ มีจุดประสงค์เพื่อสำรวจความสนใจของผู้เรียนในงานอาชีพ สร้างเสริมทักษะเพื่อการประกอบอาชีพอันควรแก่วัย สามารถนำความรู้ความเข้าใจในหลักของวิชาอาชีพไปใช้การดำรงชีวิต มีทักษะในอาชีพเพียงพอที่จะเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภคและผู้ให้บริการ การจัดการเรียนการสอนในหมวดธุรกิจ มีจุดประสงค์ทั้งหมด 6 ข้อ คือ (1) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในการทำงานและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพธุรกิจ (2) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เบื้องต้นที่จะเป็นผู้บริโภคที่ดีขึ้น (3) เพื่อสร้างกิจนิสัยที่ดีในการทำงาน (4) เพื่อให้มีทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ (5) เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพและการศึกษา (6) เพื่อประกอบอาชีพทางธุรกิจได้ตามอัธยาศัย โดยกำหนดให้เรียน 2 คาบ/สัปดาห์ 1 หน่วยการเรียนรู้ โดยมีรายวิชาเลือก เช่น ความรู้เบื้องต้นสำหรับผู้บริโภคการคำนวณลูกคิด งานสำนักงาน บัญชีบริการ พิมพ์ดีดภาษาไทย การขายปลีก เป็นต้น

หลังจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แบ่งโครงสร้างหลักสูตรออกเป็นวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี โดยยังคงแบ่งเป็น 5 กลุ่มวิชาเหมือนเดิม คือ (1) ภาษา (2) วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (3) สังคมศึกษา (4) พัฒนาบุคลิกภาพและ (5) การงานและอาชีพ โดยกำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการงาน (วิชาบังคับเลือก) 2 คาบ/สัปดาห์ และวิชาอาชีพ (วิชาเลือกเสรี) รวมกับรายวิชาอื่น ๆ ทั้งภาษา วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา พัฒนาบุคลิกภาพ และการงานอาชีพ รวมแล้วไม่เกิน 10 คาบ/สัปดาห์ สำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 และไม่เกิน 13 คาบ/สัปดาห์ สำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิชาธุรกิจจะอยู่ใน

ส่วนของวิชาอาชีพ (วิชาเลือกเสรี) ที่แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) งานผลิต 2) งานบริการ 3) งานเสริมงานผลิตและงานบริการ และ 4) งานอาชีพอิสระระหว่างเรียน โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อวิชาอาชีพ และมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพในด้านการจัดการการตลาด และการร่วมมือในการประกอบกิจการหรือธุรกิจ เพื่อการดำรงชีวิตตามความเหมาะสมของวัย นอกจากนี้ยังมีรายวิชาเลือกเสรีที่เกี่ยวกับธุรกิจที่จะถูกบรรจุลงไปในกลุ่มงานต่าง ๆ เช่น งานบริการ งานเสริม งานผลิตและงานบริการ เป็นต้น

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดโครงสร้างให้มีการเรียนพื้นฐานวิชาอาชีพ เป็นวิชาบังคับเลือก จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ และกลุ่มวิชาอาชีพเป็นวิชาเลือกเสรี ทั้งนี้ในกลุ่มวิชาอาชีพ มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้มีทักษะในงานอาชีพ มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ และนำความรู้และทักษะมาใช้ในการประกอบอาชีพและพัฒนาคุณภาพของงาน ซึ่งรายวิชางานธุรกิจที่กำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับเลือก พื้นฐานการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก การขายสินค้าและบริการ งานพิมพ์ดีดภาษาไทย ซึ่งนักเรียนสามารถเลือกเรียนธุรกิจได้ตามกลุ่มดังนี้

1) กลุ่มงานบริการ เช่น รายวิชาทางธุรกิจคือ สหกรณ์ร้านค้า หลักการขายเบื้องต้น งานพิมพ์ดีดภาษาไทย 1-3 งานพิมพ์ดีดภาษาอังกฤษ 1-3 งานเครื่องใช้สำนักงาน งานสำนักงาน งานเลขานุการ 1-2 งานขายผลิตภัณฑ์ งานบริการ งานควบคุมสินค้าคงคลังของร้านค้าปลีก งานบริการส่วนหน้าโรงแรม งานบริการอาหารและเครื่องดื่ม งานแม่บ้านโรงแรม งานส่วนหน้าสถานพยาบาล งานบริการท่องเที่ยว งานบริการขนส่ง งานโฆษณา งานประชาสัมพันธ์ งานขายประกันชีวิต โดยส่วนใหญ่จะกำหนด จำนวน 2-4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1-2 หน่วยการเรียนรู้

2) กลุ่มงานเสริมผลิตภัณฑ์และงานบริการ รายวิชาในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นรายวิชาทางด้านธุรกิจ เช่น การประกอบธุรกิจขนาดเล็ก เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น กฎหมายพาณิชย์ กฎหมายธุรกิจ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล มนุษยสัมพันธ์ทางธุรกิจ เอกสารธุรกิจ การสหกรณ์ ภาษาไทยธุรกิจ 1-2 ภาษาอังกฤษธุรกิจ 1-2 ลูกคิด 1-2 งานระเบียนการเงิน งานบัญชีกิจการบริการ งานบัญชีกิจการจำหน่ายสินค้า งานบัญชีสหกรณ์ร้านค้า งานบัญชีฟาร์ม งานเก็บเอกสาร งานชวเลขไทย 1-3 โดยส่วนใหญ่จะกำหนด จำนวน 2-3 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1-2 หน่วยการเรียนรู้

ต่อมาได้มีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และปรับเปลี่ยนกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระ โดยมีกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีเป็นกลุ่มที่ 7 ประกอบด้วย 5 สาระ คือ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว สาระที่ 2 การอาชีพ สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี สาระที่ 4 เทคโนโลยีและสารสนเทศ สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ รายละเอียดดังนี้

ตาราง 1 มาตรฐานหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว	
มาตรฐาน ง 1.1	เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ
มาตรฐาน ง 1.2	มีทักษะ กระบวนการทำงาน และการจัดการ การทำงานเป็นกลุ่มการแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่องาน
สาระที่ 2 การอาชีพ	
มาตรฐาน ง. 2.1	เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรมมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต
สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี	
มาตรฐาน ง. 3.1	เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบ ในการออกแบบ สร้างสิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการทางเทคโนโลยี สามารถ ตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ
สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ	
มาตรฐาน ง. 4.1	เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหาการทำงานและอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม
สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ	
มาตรฐาน ง 5.1	ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหาการสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริต อย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

ในปัจจุบันโรงเรียนในประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีเป็นกลุ่มที่ 7 เช่นเดียวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน กำหนดแนวทางในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสาระการเรียนรู้ทั้งหมด 4 สาระ ประกอบด้วยสาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว สาระที่ 2 การออกแบบและเทคโนโลยี สาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสาระที่ 4 การอาชีพ รายละเอียดดังนี้

ตาราง 2 มาตรฐานหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี หลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สาระที่ 1	การดำรงชีวิตและครอบครัว
มาตรฐาน ง. 1.1	เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว
สาระที่ 2	การออกแบบและเทคโนโลยี
มาตรฐาน ง. 2.1	เข้าใจเทคโนโลยีและกระบวนการเทคโนโลยี ออกแบบและสร้างสิ่งของเครื่องใช้หรือวิธีการ ตามกระบวนการเทคโนโลยีอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการจัดการเทคโนโลยีที่ยั่งยืน
สาระที่ 3	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
มาตรฐาน ง. 3.1	เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและมีคุณธรรม
สาระที่ 4	การอาชีพ
มาตรฐาน ง. 4.1	เข้าใจ มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ เห็นแนวทางในอาชีพ ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอาชีพ มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ

เมื่อเปรียบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นปี พ.ศ. 2521 จนถึงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในส่วนของกลุ่มวิชาการงานอาชีพถูกลดความสำคัญลงเรื่อย ๆ มีการปรับเปลี่ยนการกำหนดเป็นวิชาเลือกรวมกับวิชาอื่น ๆ จนเหลือไม่เกิน 10 คาบ/สัปดาห์ โดยในส่วนของงานธุรกิจ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดให้เป็นทั้งวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี โดยมีจำนวนรายวิชาให้เลือกจำนวนมาก เช่นเดียวกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และ พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี พบว่ากระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับสาระที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ส่วนงานที่ประกอบด้วย 5 กลุ่มงาน คือ 1) งานบ้าน 2) งานประดิษฐ์ 3) งานเกษตร 4) งานธุรกิจ และ 5) งานคอมพิวเตอร์ ที่แบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มงานต่าง ๆ ที่เคยมีในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 นั้นถูกยุบรวมกัน ประกอบกับการกำหนดรายวิชาแต่ละโรงเรียนจะจัดตามอาจารย์ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ ทำให้บางโรงเรียนไม่มีการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มงานธุรกิจ

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2554 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ เพราะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะเสริมสร้างให้คนไทยได้เรียนรู้การทำงานตั้งแต่ในวัยเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้และทักษะ คือความรู้และทักษะชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ทักษะฝีมือแรงงานด้านการเกษตร ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการประกอบการ ด้านอุตสาหกรรมและการบริการ นักเรียนต้องมี

ค่านิยมที่สร้างสรรค์เกี่ยวกับอาชีพ มีโอกาสฝึกอาชีพ และได้รับค่าตอบแทน รู้จักการเป็นผู้ประกอบการที่เห็นค่าของเงินและใช้จ่ายอย่างประหยัด เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด นักเรียนจะมีความรู้ มีทักษะฝีมือแรงงานด้านการประกอบการ เช่น งานสหกรณ์ออมทรัพย์ ธนาคาร งานขาย งานคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักเห็นถึงคุณค่าของการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

ปัญหาในการจัดการเรียนรู้

แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ แต่ในสภาพความเป็นจริงยังคงมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย (ประเสริฐ ลีอำนนท์กุล, 2553; โคโคนิวส์, 2556) ดังนี้

1) โรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

โรงเรียนส่วนใหญ่เน้นการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสำคัญเพื่อการสอบเข้ามหาวิทยาลัย การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีถูกลดชั่วโมงลงอย่างมาก เพราะค่านิยมที่มุ่งเน้นเฉพาะการเรียนรู้เพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย จึงเท่ากับเป็นการละเลยการพัฒนาคนให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต จากการลดความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มงานธุรกิจโรงเรียนด้วยเช่นกัน ผลการสอบถามอาจารย์ผู้สอนกลุ่มงานธุรกิจในโรงเรียนเครือข่ายที่ส่งนิสิตไปฝึกปฏิบัติการวิชาชีพครูให้ข้อมูลว่า งานธุรกิจเริ่มสูญหายไปจากโรงเรียน อีกทั้งนักเรียนกลุ่มนี้มีโอกาสสอบแข่งขันและเลือกแขนงวิชาสาขาต่าง ๆ ที่จะเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยของรัฐได้น้อยกว่านักเรียนกลุ่มสามัญ นักเรียนจึงให้ความสนใจน้อยลง

2) การลดชั่วโมงหรือคาบเรียนรายวิชาการงานอาชีพ

รายวิชาการงานอาชีพแบ่งเป็น 5 กลุ่มงานคือ งานบ้าน งานประดิษฐ์ งานเกษตร งานธุรกิจ และงานคอมพิวเตอร์ แต่มีจำนวนหน่วยกิตเท่ากับ 0.5 หน่วยกิต ซึ่งเท่ากับ 1 ชั่วโมง และในปัจจุบันโรงเรียนจะเน้นให้นักเรียนเรียนด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มากขึ้น จึงต้องนำงานบ้านกับงานประดิษฐ์มารวมกัน ทำให้มีเวลาฝึกปฏิบัติได้ไม่เพียงพอ ส่วนวิชาคอมพิวเตอร์มีชั่วโมงเรียนมากกว่าหลายเท่า ซึ่งแต่ละปีวิชาด้านการงานอาชีพจะลดลงไป ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นางพัชริภรณ์ ธารามาต หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โรงเรียนปรีชาานุศาสน์ ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการลดคาบลงจาก 4 คาบเหลือเพียง 2 คาบ ทำให้เวลาสอนในแต่ละคาบน้อยเกินไป ส่งผลกระทบ คือ นักเรียนมีความสนใจน้อย เด็กอ่อนด้อยลง ทำอะไรด้วยตนเองไม่ได้ เช่น “ถ้ากระดุมหลุดหรือเสื้อผ้าก็จ้างให้ร้านเย็บ หรือไม่ใช้เสื้อตัวนั้นและซื้อใหม่” (โคโคนิวส์, 2556)

3) การขาดแคลนครูธุรกิจ

การสอนในรายวิชากลุ่มการทำงานอาชีพต้องใช้ครูที่มีความเชี่ยวชาญหลายด้าน เช่น ครูเกษตร ครูคหกรรม ครูธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งถ้าครูที่สอนวิชาเหล่านี้เกษียณอายุ ก็จะไม่มีการเปิดอัตราเพิ่ม โรงเรียนไม่มีอัตราจ้างครูกลุ่มการทำงานอาชีพ ครูธุรกิจในบางโรงเรียนต้องทำงานหนัก ต้องรับผิดชอบงานด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากงานสอนด้วย เช่น งานการเงิน งานธุรการ งานธนาคารโรงเรียน จึงทำให้ไม่มีคนสนใจที่จะเข้ามาเป็นครูธุรกิจ

4) หลักสูตรและการสอนไม่ทันสมัย

หลักสูตรการเรียนการสอนธุรกิจมาจากส่วนกลาง การเรียนรู้ทางเศรษฐกิจ การตลาดเน้นกว้าง ๆ ไม่เน้นวิธีการทำธุรกิจ ผลผลิต ตลาดที่อยู่รอบตัวของผู้เรียน เนื้อหาหลักสูตรไม่ได้เน้นให้เกิดการพัฒนาความคิดเชิงธุรกิจ ผู้เรียนนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้น้อย รายวิชาที่มีเนื้อหาทางธุรกิจเป็นวิชาบังคับ 1 รายวิชา มีเนื้อหาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เศรษฐศาสตร์ ไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการสร้างประสบการณ์ทางธุรกิจ ยกเว้นแต่โรงเรียนจะเปิดเป็นรายวิชาเลือกเพิ่มเติม รวมทั้งสื่อการสอนที่ใช้ในโรงเรียนเป็นตำราและเอกสารมากกว่าสื่ออื่น ๆ ซึ่งการเรียนธุรกิจจากตำราจะเป็นเนื้อหาที่เป็นทฤษฎี หลักการ ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ตรงของผู้เรียนในชุมชน เนื้อหาวิชาในหลักสูตรแยกเป็นส่วน ๆ ไม่ต่อเนื่อง และแต่ละสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนตามที่ ผู้สอนมีความชำนาญแต่ละวิชา เช่น วิชาบัญชี การขาย การคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความรู้พื้นฐานในเรื่องการเงินซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้เรียนทุกระดับ จากผลการศึกษาของโครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน ปี 2558” ของสถาบันคีนันแห่งเอเชีย และข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ เกี่ยวกับความรู้ความสามารถทางการเงินของปัจเจกบุคคล (financial competence model) ที่ประกอบด้วยความรู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ (functional literacy) ความรู้และทักษะทางการเงิน (financial literacy) ทศนคติต่อเงิน (attitude to money) การเข้าถึงบริการทางการเงิน (financial inclusion) พฤติกรรมทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ (financial competent behavior) และความอยู่ดีมีสุขทางการเงิน (financial well-being) พบว่าระดับความสามารถทางการเงินของนักเรียนระดับประถมศึกษา 4.9 ล้านคน นักเรียนระดับมัธยมศึกษา 4.6 ล้านคนและนักศึกษาไทย 2.4 ล้านคน อยู่ในระดับต่ำ ทั้งที่มีการให้ความรู้ทางการเงินแก่เด็กไทยได้เริ่มต้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษา แต่การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องทางการเงินไม่เพียงพอ การเรียนการสอนเน้นการสอบ ไม่สามารถคิดวิเคราะห์เพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเมื่อทำการสำรวจความรู้ทางการเงินทั่วประเทศ จากการศึกษาในประชากร 3 กลุ่มหลัก คือ นักเรียนนักศึกษา แรงงานที่มีรายได้น้อยและเกษตรกร พบว่ากลุ่มนักเรียนนักศึกษามีคะแนนความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำที่สุด ซึ่งปัจจุบันคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17-18 ของประชากรทั้งหมด หรือประมาณ 12 ล้านคน โดยมากกว่าร้อยละ 40 ของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมถึงนิสิต

นักศึกษาในมหาวิทยาลัย มีคะแนนความรู้เรื่องทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาทางการเงินเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งวัฒนธรรมทางสังคมที่ส่งเสริม พฤติกรรมการบริโภค นิยมและการเลียนแบบ โดยเฉพาะการใช้จ่ายประเภทสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น โทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน และเครื่องสำอางราคาแพง ในบางกลุ่มโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งนำเงินกู้ยืมทางการศึกษามาใช้ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย จนไม่สามารถชำระเงินกู้ยืมได้ ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักที่ให้การศึกษแก่กลุ่มนักเรียนนักศึกษา ดำเนินการพัฒนาความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ทางการเงิน แต่ไม่มีโครงการการให้ความรู้เรื่องทางการเงินที่ครบถ้วนสมบูรณ์แต่อย่างใด (สถาบันคีนันแห่งเอเซีย, 2558)

อย่างไรก็ตาม ยังมีโรงเรียนหลายแห่งที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับงานธุรกิจ เพราะเห็นว่าเป็นกลุ่มวิชาที่ให้ความรู้แก่นักเรียนในระดับช่วงชั้นต่าง ๆ ในการเสริมสร้างทักษะในการดำเนินชีวิต การเป็นผู้บริโภคที่ฉลาด รู้จักการออมและการลงทุน มีทักษะในการทำงานด้านธุรกิจ การสื่อสารในองค์กรและงานเอกสาร บัญชี เป็นต้น และเห็นว่าธุรกิจมีความเกี่ยวข้องตลอดเวลากับการดำเนินชีวิตของทุกคน จึงเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนเป็นวิชาเลือก ในรายวิชาต่าง ๆ เช่น การพิมพ์สัมผัส งานบัญชี ธุรกิจเบื้องต้น การบริโภค การโรงแรม การจัดเก็บเอกสาร เป็นต้น ซึ่งนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ จะแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 นักเรียนที่มีความตั้งใจศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เช่น คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะเศรษฐศาสตร์ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สาขาธุรกิจศึกษาหรือบริหารธุรกิจ เป็นต้น เพื่อจะได้มีความรู้พื้นฐานทางด้านธุรกิจ เมื่อเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาได้แล้วจะทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และส่วนที่ 2 จะเป็นกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้มุ่งหวังที่จะเข้ามหาวิทยาลัย แต่จะนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและมีทักษะในการประกอบอาชีพต่อไป

การผลิตครูธุรกิจ

สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งที่ให้ความสำคัญในการผลิตครูธุรกิจมาตั้งแต่ในอดีต โดยเปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรีเพื่อผลิตครูธุรกิจที่มีความรู้ความสามารถด้านการสอนธุรกิจในโรงเรียน เช่น คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2502 โดยเริ่มจากการสอนวิชาธุรกิจศิลป์ ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 2 ปี สำหรับผู้ที่ได้อนุปริญญาหรือปริญญาทางพาณิชยหรือบัญชีมาแล้ว จนกระทั่งใน พ.ศ. 2516 จึงเริ่มจัดหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี โปรแกรมการสอนธุรกิจระดับมัธยมศึกษา (นิรมล สวัสดิบุตร และคณะ, 2527) และใน พ.ศ. 2547 ได้ปรับเป็นหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 5 ปี สาขาวิชาธุรกิจศึกษา จนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอีก 3 แห่งที่เปิดสอนทางด้านธุรกิจศึกษา ได้แก่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เริ่มเปิดหลักสูตรปริญญาตรีต่อเนื่อง 2 ปี ปี พ.ศ. 2525 สาขาวิชาธุรกิจศึกษา โดยรับผู้จบประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือเทียบเท่าหลังจากนั้นปี พ.ศ. 2533 จึงจัดทำหลักสูตรธุรกิจศึกษา 4 ปี และปี พ.ศ. 2534 ได้ปิดหลักสูตรธุรกิจศึกษา 2 ปี พ.ศ. 2541 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรธุรกิจศึกษา 4 ปี พ.ศ. 2547 ได้เปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรีผลิตครู 5 ปี หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (ธุรกิจศึกษา) ในปี พ.ศ. 2549 เปิดหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

(ธุรกิจศึกษา) และ พ.ศ. 2552 ได้ปรับปรุงหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาธุรกิจศึกษา เป็นหลักสูตรศึกษา ศาสตร์บัณฑิต (ธุรกิจศึกษาและคอมพิวเตอร์ศึกษา)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เริ่มดำเนินการปฏิรูปหลักสูตร ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2529 และเปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรี สาขาบริหารธุรกิจ โดยรับผู้จบจากวิทยาลัยอาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยในปี พ.ศ. 2556 มีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นธุรกิจศึกษา (หลักสูตร 5 ปี) จนถึงปัจจุบัน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เปิดหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกธุรกิจ ศึกษา เมื่อปี พ.ศ. 2533 (หลักสูตร 4 ปี) โดยรับนักเรียนรุ่นแรกที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือจบระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีการปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2547 เป็นหลักสูตร 5 ปี และในปี พ.ศ. 2556 ปรับเป็นหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกคอมพิวเตอร์ และธุรกิจศึกษานอกจากนี้ยังมีการเปิดหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) สาขาวิชาธุรกิจศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2556 และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เมื่อปี พ.ศ. 2558

ความเป็นมาในการผลิตครูธุรกิจแสดงให้เห็นว่า สถาบันการผลิตครูยังคงเห็นความสำคัญของการผลิตครูธุรกิจ จึงมีการผลิตต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพราะครูกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และทักษะต่าง ๆ ให้กับนักเรียนเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพต่อไป

ธุรกิจศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21

ธุรกิจศึกษาในอนาคตควรมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในยุคศตวรรษที่ 21 ผลจากการปฏิรูปการศึกษาช่วงหลัง พ.ศ. 2540 ส่งผลให้การผลิตของการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานไม่สอดคล้องกับสถาบันอุดมศึกษาและตลาดแรงงาน เพราะต่างคนต่างผลิตมุ่งหวังแต่ปริญญา มากกว่าตอบสนองด้านความรู้และทักษะการประกอบวิชาชีพ ส่งผลให้ผู้ประกอบการดำเนินการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นเองเพื่อผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง เช่น สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางที่เน้นการศึกษาและวิจัยทางด้านธุรกิจค้าปลีก เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพในเชิงวิชาการและสามารถปฏิบัติงานได้จริง สถาบันจึงจัดการเรียนการสอนในลักษณะการเรียนรู้บนพื้นฐานของการทำงาน (work-based learning) ส่วนสถาบันกนก วัฒนา มุ่งเน้นบัณฑิตด้านการแสดงที่มีความเชี่ยวชาญและความชำนาญในการปฏิบัติงานในลักษณะมืออาชีพ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ คุณลักษณะเช่นนี้เป็นคุณสมบัติของบัณฑิตในแนวปฏิบัตินิยม ซึ่งเน้นการทำงานได้เป็นหลักและสามารถปรับตัวเองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและงานได้ (สุรพล ศรีบุญทรง, 2555) เช่นเดียวกับที่ธนาศิริ ชะระอำ (2557) ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานสายอาชีพท่องเที่ยวในประชาคมอาเซียนพบว่า บัณฑิตจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญคือทักษะเพื่อการปฏิบัติงาน (skills for working) ที่แบ่งเป็น 5 กลุ่มคุณลักษณะ

- 1) ทักษะผู้ประกอบการ คือ กล้าตัดสินใจ ตอบรับสิ่งท้าทาย มองโลกในแง่ดีและริเริ่มสิ่งใหม่
- 2) ทักษะดำเนินงาน คือ แก่สถานการณ์เฉพาะหน้า เรียนรู้สิ่งใหม่ และแก้ปัญหา
- 3) ทักษะผู้นำ คือ รับผิดชอบต่อความผิดพลาด เคารพหัวหน้างาน มีปฏิภาณไหวพริบ เจริญต่อรอง และการจัดการความขัดแย้ง
- 4) ทักษะปฏิบัติการ คือ จัดการการขาย จัดการอารมณ์ ประชาสัมพันธ์ ใช้เทคโนโลยีและอธิบายและนำเสนอ
- 5) ทักษะกระบวนการ คือ บริหารเวลา การคิดเชิงระบบ/เป็นเหตุเป็นผล การคิดแบบย้อนกลับ ประเมินอารมณ์ผู้อื่น และสร้างบรรยากาศในการทำงาน

คุณลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ทางธุรกิจจะทำให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันมากยิ่งขึ้น และสถานศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนและมุ่งสู่เป้าหมายที่เป็นไปได้ในการให้ทักษะการทำงานที่เป็นประโยชน์แทนเป้าหมายในการเข้ามหาวิทยาลัยเพียงอย่างเดียว (นงลักษณ์ มโนวัลย์เลา, 2555) หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องทบทวนหลักสูตรให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบันมากขึ้นและเห็นความสำคัญของการงานอาชีพ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ทางธุรกิจหรือธุรกิจศึกษา เพราะเป็นความรู้ที่ทุกคน ทุกวัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการทำงาน ซึ่งหลักสูตรอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ด้านนี้มากขึ้น นอกจากนี้ ประเสริฐ ลิ้นานท์กุล (2553) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นเยาว์ตามแนวคิดการฝึกทางปัญญาจากต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางธุรกิจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะต้องการปรับสภาพผู้เรียนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางธุรกิจ เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปพัฒนาดตนเอง ครอบครัว ชุมชน และการดำรงชีวิตได้ ซึ่งสถานศึกษาควรมีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนให้ได้ศึกษาอย่างจริงจังและปฏิบัติได้จริงตามบริบทที่เกิดขึ้น เพราะเห็นปัญหาของการเรียนการสอนธุรกิจ ในโรงเรียนที่มีเนื้อหาสาระแยกจากชีวิตจริงของผู้เรียน ไม่เกี่ยวข้องกับบริบทในสังคม ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตได้

บทสรุป

แนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าว ประกอบกับความจำเป็นในการพัฒนาการเรียนรู้ให้สอดคล้อง ทักษะในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการควรทบทวนหลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องมีการปรับเปลี่ยน โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน เพราะทุก ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้มีหน้าที่ในการพัฒนานักเรียนที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีที่เสริมสร้างทักษะในการดำรงชีวิตและเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพแก่นักเรียน ต้องให้ความสำคัญในงานต่าง ๆ ทั้งงานธุรกิจ งานเกษตร งานบ้าน งานช่าง และเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีการพัฒนาเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ เตรียมครูให้ครบทุกด้านรวมทั้งการพัฒนาครูให้มีความรู้ที่ทันสมัยสามารถจัดทำสื่อจากเทคโนโลยีได้ มีอัตราในการบรรจุครูให้พอเพียงทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ในส่วนของระดับนโยบาย สิ่งสำคัญที่ควรดำเนินการ คือ

1. กำหนดอัตราการบรรจุครูธุรกิจในทุกโรงเรียนให้ครบถ้วนและให้ได้เป็นครูที่สอนอย่างจริงจัง รวมทั้งเสริมสร้างสมรรถนะครูธุรกิจให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้ทางการศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจ คือ สอนให้ผู้เรียนตระหนักถึงความชอบและความถนัดของตนเองต่ออาชีพ 2) สมรรถนะของครูธุรกิจในการจัดการเรียนรู้ทางการศึกษาเพื่อธุรกิจ คือ ครูธุรกิจจะต้องสอนเพื่อเตรียมให้ผู้เรียนก้าวเข้าสู่อาชีพทางธุรกิจหรืออาชีพเฉพาะทางรวมทั้งการเป็นผู้ประกอบการได้ 3) สมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ทั้งการศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจหรือการศึกษาเพื่อธุรกิจ คือ ครูธุรกิจจะต้องสอนเพื่อเตรียมให้ผู้เรียนเข้าใจระบบเศรษฐกิจและบูรณาการความรู้ทางด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่นการบูรณาการเนื้อหาทางด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (วิรุจ กิจนนท์วิวัฒน์, 2555)

2. เพิ่มคาบเรียนวิชาอาชีพและวิชาธุรกิจให้พอเพียง เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้และมีทักษะทางด้านอาชีพที่จำเป็น

3. สร้างความเข้าใจและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการงานและอาชีพ เพราะกลุ่มสาระนี้จะช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพให้กับนักเรียนได้

4. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการผลักดันและต่อยอดทางธุรกิจ

5. ให้ภาคเอกชนเข้ามาสืบบทบาทในการให้ความรู้แก่นักเรียนทั้งในโรงเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าไปเรียนรู้ในสถานประกอบการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น

6. สถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าผลิตครูธุรกิจ ต้องให้ความสำคัญในการผลิตครูธุรกิจซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านธุรกิจ ควรจะมีหน้าที่โดยตรงที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังความรู้ทางการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและความเป็นผู้ประกอบการแก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะจะทำให้สามารถรู้จักวางแผนการใช้รายได้และทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิต โดยจะต้องบรรจุบางรายวิชาเป็นรายวิชาบังคับหรือวิชาเลือกพื้นฐานวิชาชีพครู เพื่อผลิตนักศึกษาสาขาวิชาอื่น ๆ จะได้นำความรู้ทางธุรกิจพร้อมกับนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเข้ามาเสริมในการจัดการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้จะต้องมีการเพิ่มรายวิชาที่ทันสมัย เช่น วิชาธุรกิจศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิชาการเป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจศึกษา หรือวิชาโครงการ อีกทั้งมีการจัดทำโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนสาขาวิชาธุรกิจศึกษา ในลักษณะของการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน การทำวิจัย เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการความรู้ให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ได้ผลผลิตคือครูธุรกิจที่มีทักษะในการทำงานอย่างมีคุณภาพ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษมันต์ วัฒนานรงค์. (2556). *ปรัชญาการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผลิตตำราเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- โคโคนิวส์. (2556). *ลดคาบเรียนการงานอาชีพฯ หวันเด็กไทยคุณภาพชีวิตต่ำ*. สืบค้นจาก <http://www.coconews.in.th/Old-education/Old-education-2/190-2013-09-02-22-24-34.html>
- จรรยาศรี มาดิลกโกวิท. (2538). *เอกสารคำสอน รายวิชา 2701387 หลักธุรกิจศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาศิริ ชะระอำ. (2557). *รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่เหมาะสมเพื่อการปฏิบัติงานสายอาชีพ ท้องเที่ยวในประชาคมอาเซียน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- นงลักษณ์ มโนวัลย์เลา. (2555). *ความสำคัญของหลักสูตรธุรกิจศึกษา*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 31(6), 19-32.
- นิรมล สวัสดิบุตร และคณะ. (2527). *การศึกษาการจัดหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกธุรกิจ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบลลันกา, เจมส์ และแบรนต์, รอน. (2556). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. แปลโดย วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอริป จิตตฤกษ์. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส.
- ประเสริฐ ลีอานนท์กุล. (2553). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นเยาว์ตามแนวความคิดการฝึกทางปัญญาจากต้นแบบเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางธุรกิจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- วรวิทย์ วคินสรการ. (2528). *โรงเรียนมัธยมแบบประสม*. ใน *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. (เล่มที่ 1, หน้า 49-51). กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์. (2555). *สมรรถนะ ปัญหา และคุณลักษณะพึงประสงค์ของครูธุรกิจศึกษาในศตวรรษที่ 21*. *วารสารครุศาสตร์*, 39(3), 99-116.
- สถาบันคีนันแห่งเอเซีย. (2558). *โครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน ปี 2558”*. สืบค้นจาก www.thaipublica.org/wp-content/uploads/2015/01/Citi-LIFT-FL-Research-Report-THAI_Draft.pdf
- สมบุญรณ์ แซ่เจ็ง. (2550). *ธุรกิจศึกษา ศาสตร์สำคัญที่คนไทยยังรู้จักน้อย*. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/somboon2547>
- สิริฉันท์ สิริกุล. (2540). *เอกสารประกอบการสอน วิชาหลักและวิธีสอนพื้นฐานทางธุรกิจ*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุรพล ศรีบุญทรง. (2555). มหาวิทยาลัยกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. ในไพฑูรย์ สินลารัตน์, วิภคุดมศึกษาไทย: ที่มาและที่ไป. (หน้า 121-145). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). การศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ. กรุงเทพมหานคร: ศรีบุรณคอมพิวเตอร์การพิมพ์.
- อนุชัย รามวงษ์กูร. (2558). กระบวนทัศน์ทางการอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Still-Gohdes, & Wanda L. (2002). *The business education profession : Principles and practices*. Little Rock, AR: Delta Pi Epsilon.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.บุนทรिका บุลภักดี ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: buntarik@hotmail.com